

Теоретичні основи державного регулювання сільськогосподарського виробництва

доцент **Пилипенко В.В.**, аспірант **Павленко А.О.**

Сумський національний аграрний університет

Становлення ринкових відносин в Україні супроводжується значними труднощами в проведенні реформ як в економічній площині, так і соціально-політичній. Особливо важким є процес перетворень в аграрній сфері. Досвід розвинених країн світу свідчить про значні масштаби державної підтримки фермерів. Проте, недостатньо вивченими залишаються питання врахування різновекторного впливу заходів державного регулювання в коротко- та довгостроковому періодах. В цьому зв'язку актуальною є проблема пошуку оптимальних стратегій державного втручання в ринкове середовище в аграрному секторі, враховуючи фактор часу.

Якщо проаналізувати взаємну еластичність попиту та пропозиції на ринках основних видів сільськогосподарської продукції, то виявиться, що вона буде прямо протилежною в залежності від періоду аналізу. В довгостроковому періоді попит на сільськогосподарську продукцію є відносно нееластичним внаслідок відсутності замінників натуральним продовольчим товарам та зменшення природного приросту населення. Водночас досягнення науково-технічного прогресу визначають значно вищу еластичність пропозиції сільськогосподарської продукції. В цій ситуації автоматичне досягнення стану ринкової рівноваги стає неможливим. В короткостроковому періоді пропозиція є відносно менш еластичною ніж попит, тому що виробники не можуть змінити різко обсяги виробництва навіть за умови значних змін цін на продукцію. Водночас попит в короткостроковому періоді є відносно еластичним. В цій ситуації можна стверджувати що ринковий механізм зможе забезпечити досягнення рівноваги без втручання держави.

Отже, існує об'єктивна потреба в державному регулюванні ринків сільськогосподарської продукції в довгостроковому періоді, яке повинно бути направлено в першу чергу на стабілізацію цін на сільськогосподарську продукцію, що забезпечить необхідну стабільність виробництва та дотримання оптимальних сівозмін, навантаження худоби на 1 га земельної площі тощо.

Фактично ж ми спостерігаємо ситуацію з регулюванням аграрних ринків з точністю до навпаки. Держава втручається в ціноутворення, регулюючи пропозицію і попит на ринках якраз в короткостроковому періоді, реагуючи на цінові скачки на основні продукти харчування. Як правило, це обумовлено переважно соціально-політичними, а не економічними причинами. В той же час, в довгостроковому періоді на сьогоднішній день відсутній

практичний механізм стабілізації цін на сільськогосподарську продукцію. Отже, проблема ефективного регулювання ринків сільськогосподарської продукції залишається невирішеною.

Складність її вирішення посилюється внаслідок існування протиріччя: регулювання потрібно в довгостроковому періоді, але заходи, що приймаються в першу чергу відчуються в короткостроковому періоді! В реальному житті вся господарська діяльність відбувається постійно в короткостроковому періоді. Лише через декілька років цей період «перейде» в довгостроковий. Таким чином неминучим є необхідність прийняття рішень щодо регулювання ринків сільськогосподарської продукції в короткостроковому періоді (коли таке втручання є небажаним!) задля отримання ефекту від прийняття цих рішень через деякий час, тобто в довгостроковому періоді.

Для того, щоб посилити позитив і зменшити негатив, треба перш за все чітко розуміти цілі державного втручання в ринкову діяльність, відповідно до цілей обрати напрями такого втручання. По кожному напрямку обираються найбільш прийнятні інструменти і механізми реалізації поставлених цілей. І наостанок, вже розробляються конкретні заходи з необхідними числовими параметрами: час проведення, потрібні грошові ресурси, відповідне нормативно-правове забезпечення, виконавці, відповідальні тощо.

Великою проблемою в Україні залишається дотримання екологічно обґрунтованого раціонального землекористування. Різке збільшення частки посівів таких культур як соняшник, ріпак, кукурудза в структурі посівних площ призвело до порушення сівозмін, зниження доз внесення органічних добрив, як наслідок, до виснаження та деградації ґрунтів. Ми пропонуємо на державному рівні застосовувати використання заставних цін на зерно і іншу сільськогосподарську продукцію в межах встановлених об'ємів виробництва, які визначаються виходячи з раціональної структури виробництва. Кожний регіон залежно від спеціалізації (обумовленої природнокліматичними чинниками) одержує свою квоту, в межах якої господарства регіону можуть претендувати на гарантовану закупівлю продукції за твердими цінами. В межах регіону здійснюється розбивка об'ємів виробництва по районах і господарствах (у відсотках від площі ріллі, або ж по інших, наперед визначених критеріях). В цьому випадку держава гарантує закупівлю продукції по достатньо високих і стабільних цінах в межах встановлених об'ємів. Якщо ж сільгоспвиробники не «реагують» на рекомендації держави, то вони будуть вимушені продавати надлишки продукції за вільними цінами і без гарантії закупівлі.

Реалізація вказаних вище пропозицій дозволить, на нашу думку, переорієнтувати державне регулювання аграрних ринків з короткострокового на довгостроковий період і тим самим стабілізувати об'єми виробництва основних продуктів харчування і доходи сільськогосподарських підприємств.